



# Drzewa pomnikowe Powiatu Opolskiego



Dąb szypułkowy w Kluczkowicach przy drodze nr 824.

*O, coś piękniejszego niż wysokie drzewa  
W brązie zachodu kute wiecznym promieniem,  
Nad wodą, co się pawich barw blaskiem rozlewa,  
Pogłębiona odbitych konarów sklepieniem.*

*Zapach wody, zielony w cieniu, złoty w słońcu,  
W bezwietrzu sennym ledwo miesza się, kotysze,  
Gdy z rąk koniki polne w sierpniowym gorącu  
Tysiącem srebrnych nożyc szybko strzygą ciszę.*

*Z wolna wszystko umilka, zapada w krąg głusza  
I zmierzch ciemnością smukłe korony odziewa,  
Z których widmami rośnie wyzwolona dusza...  
O, coś jest piękniejszego niż wysokie drzewa!*

Leopold Staff „Wysokie drzewa”

Stare i okazałe drzewa już od niepamiętnych czasów zwracały uwagę człowieka. Ich długowieczność niosła w sobie jakąś niezwykłą, płynącą z głębi dziejów tajemnicę. Bez wątplenia są one niemymi świadkami wielu historycznych wydarzeń. Ze względu na swe gigantyczne rozmiary i sędziwy wiek, od dawna budziły podziw, szacunek, a nawet lęk. Symbolizowały bowiem niepojętą potęgę natury. Nic więc dziwnego, że wiele z nich stało się obiektami kultu religijnego. Z tego też powodu zaczęto je chronić (np. dęby w Polsce, miłorząb japoński w Chinach). Niektóre gatunki chroniono ze względów użytkowych (np. używane do wyrobu łuków cis). Chroniono też drzewa sadzone rzekomo przez królów i władców (np. Dąb Chrobrego, Dęby Jagiełły, Lipa Sobieskiego). Często stosowaną metodą ochrony starych drzew było zawieszanie na nich kapliczek. Możemy je spotkać także dzisiaj.

Pierwszym uczonym, który w stosunku do starych drzew użył terminu: „pomnik przyrody”, był niemiecki przyrodnik, podróżnik i geograf - Aleksander Humboldt (1769 - 1859). Wprawdzie określenia tego używał Adam Mickiewicz w stosunku do swego ukochanego, rosnącego na Żmudzi dębu o imieniu „Baublis”, lecz pojęcie pomnika przyrody zostało wprowadzone do prawodawstwa polskiego dopiero w ustawie o ochronie przyrody w 1949 r. (znowelizowanej w 1991 r.). Zgodnie z jej zapisami za pomniki przyrody mogą być uznane: „pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno -pamiątkowej i krajobrazowej, odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałe rozmiary drzewa i krzewy gatunków rodzimych i obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie”. Objęte ochroną prawną pomniki przyrody powinny być otoczone szczególną troską oraz pod żadnym pozorem nie mogą być uszkodzone, niszczone czy przenoszone. Każdy z nich powinien być opatrzone metalową zieloną tabliczką z godłem Polski i napisem: „POMNIK PRZYRODY”.

Najpotężniejsze i najstarsze drzewa na świecie to sekwoje i mamutowce rosnące w górach Kalifornii. Sekwoje osiągają ponad 100 m wysokości, mamutowce zaś są nieco niższe ale masywniejsze. Słynny „Generał Sherman” rosnący w Górach Sierra Nevada ma 83 m wysokości i ponad 30 m obwodu pnia. Jego całkowitą masę szacuje się na 2150 ton, zaś masę samego listowia na 155 ton. Jest to prawdopodobnie najcięższy organizm żywy na świecie. Wiek niektórych mamutowców szacuje się na 3000 lat.

Nasze rodzime drzewa pod żadnym względem nie mogą konkurować z tymi gigantami. Sędziwe drzewa w Polsce nie przekraczają 700 lat, za wyjątkiem długowiecznych cisów, z których najstarszy, rosnący w Henrykowie na Dolnym Śląsku, liczy ok. 1230 lat. Do najgrubszych drzew w Polsce należą słynne dęby Rogalińskie, osiągające 9 m obwodu, zaś najgrubszym drzewem na Lubelszczyźnie jest dąb „Bolko” rosnący w Hniszowie niedaleko Chełma. Ma on 8,5 m obwodu. Godna uwagi jest też grupa dębów w Górecku Kościelnym. Obwód pnia najgrubszego z nich przekracza 7 m.

Na terenie powiatu opolskiego mamy obecnie ok. 20 drzew wpisanych do rejestru pomników przyrody, a także kilkanaście obiektów (drzew lub ich grup) oczekujących na zarejestrowanie (projektowane pomniki przyrody). Część z nich objęta jest już ochroną konserwatorską w drzewostanach na terenie zabytkowych zespołów dworsko-parkowych. Wśród drzew pomnikowych na terenie powiatu opolskiego dominuje dąb szypułkowy (9 drzew). Pozostałe gatunki to: lipa drobnolistna (3 drzewa), sosna pospolita (2 drzewa), wiąz szypułkowy (1 drzewo), grab pospolity (1 drzewo), kasztanowiec biały (1 drzewo), platan klonolistny (1 drzewo) i jodła kalifornijska (1 drzewo).



1 

Dąb szypułkowy o obwodzie pnia 825 cm i wysokości 32 m, rosnący na posesji pana Władysława Wojnickiego w Karczmiskach. Jest to najgrubsze i najstarsze drzewo w powiecie opolskim.



1 



2 

Dąb szypułkowy o obwodzie pnia 490 cm, rosnący w miejscowości Szczekarków.



2 

## Przegląd drzew pomnikowych powiatu opolskiego

### Dąb szypułkowy (*Quercus robur* L.)

Drzewo liściaste występujące prawie w całej Europie, oprócz północnych skrawków Szkocji i Skandynawii, a także w południowo-wschodniej Azji. Dorasta do wysokości 35-40 m i osiąga ponad 2 m średnicy pnia. Jest drzewem długowiecznym (żyje nawet 700 lat). W młodości szybko przyrasta na wysokość do wieku 100 - 120 lat. Przyrost na grubość trwa jednak nadal. Drzewo rosnące na otwartej przestrzeni ma krótki pień, szeroką koronę oraz grube i rozłożyste konary. U drzew rosnących w drzewostanie korona jest znacznie mniejsza i osadzona wysoko na pniu. W młodym wieku pień jest pokryty gładką, szarą korą, zaś u starych drzew jest ona gruba, ciemnoszara i głęboko podłużnie spękana.

W powiecie opolskim najokazalszy dąb szypułkowy rośnie na posesji pana Władysława Wojnickiego w Karczmiskach (1). Liczy prawie 700 lat, ma ponad 32 m wysokości oraz 825 cm obwodu pnia i w dalszym ciągu przyrasta na grubość. Pamięta czasy Władysława Łokietka, dlatego też nosi przydomek „Władek z Zagrzęby”. Piękne okazy pomnikowych dębów spotkamy w Szczekarkowie (2) - obwód pnia 490 cm, na terenie zespołu dworsko-parkowego w Niezabitowie (3) - obwód 410 cm oraz na polu we wsi Godów (4) - 460 cm obwodu. Trzy ogromne dęby rosną na terenie parku przy dawnym pałacu Kleniewskich w Kluczkowicach (5-7). Imponują zarówno obwodami pni (480, 490 oraz 520 cm), jak i potężnymi konarami. W pobliżu tegoż zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Kluczkowicach (przy drodze nr 824) rosną 2 inne okazałe pomnikowe dęby (8 i 9) o obwodach pni 390 i 366 cm.

Do projektowanych pomników przyrody należy zaliczyć okazały dąb rosnący na posesji pana Włodzimierza Junga w Poniatowej, dąb równie imponujących rozmiarów, lecz częściowo uschnięty po uderzeniu pioruna, rosnący w prywatnym sadzie koło Wandalina, a także ciekawy okaz na skraju lasu koło wsi Adelina.



3 

Dąb szypułkowy (410 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Niezabitowie.



4 

Dąb szypułkowy (460 cm obwodu) na polu we wsi Godów.



7 

Dąb szypułkowy (520 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Kluczkowicach.

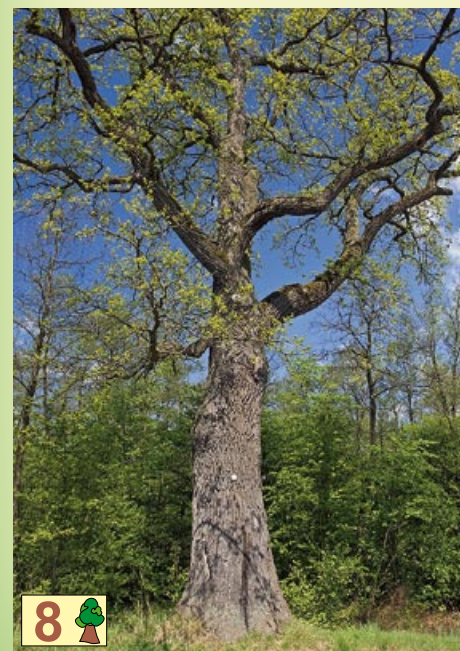


5 

Dęby szypułkowe w zespole dworsko-parkowym w Kluczkowicach o obwodach pnia 490 i 480 cm.



6 



8 

Dąb szypułkowy (390 cm obwodu) na skraju wsi Kluczkowice przy drodze nr 824.



8 



9 

Dąb szypułkowy (366 cm obwodu) koło zespołu dworsko-parkowego w Kluczkowicach przy drodze nr 824.



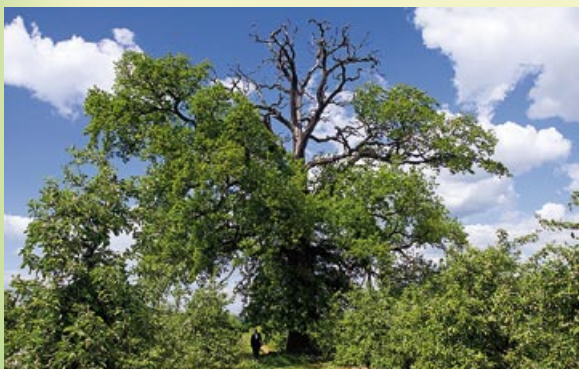
9 



Godny ochrony dąb szypułkowy na posesji pana Włodzimierza Junga w Poniatowej



Okazaly dąb szypułkowy na skraju lasu koło wsi Adelina.



Dąb szypułkowy uszkodzony przez uderzenie pioruna koło wsi Wandalin.

### Lipa drobnolistna (*Tilia cordata* MILL)

Drzewo liściaste obejmujące swym zasięgiem prawie całą Europę za wyjątkiem północnej Skandynawii oraz obszarów o klimacie śródziemnomorskim. Dorasta do 30 m wysokości i osiąga ponad 2 m średnicy pnia. Koronę ma okrągłą lub jajowatą, często nieregularną. Kora u młodych drzew jest gładka i szara. Z wiekiem staje się brązowoczarna i silnie spękana. Na wysokość rośnie do wieku 130 - 150 lat, później przyrasta już tylko na grubość. Należy do drzew często sadzonych w parkach oraz wzdłuż dróg.

Na Lubelszczyźnie jeden z najgrubszych okazów lipy drobnolistnej rośnie w Szperówce koło Szczepieszyna. Obwód tego drzewa wynosi ok. 800 cm. W powiecie opolskim najgrubsze drzewa pomnikowe tego gatunku spotkamy np. przy zabytkowym gotyckim kościele w Piotrawinie (10) - 450 cm obwodu pnia, w zabytkowym zespole dworsko-parkowym w Karczmiskach (11) - 340 cm obwodu oraz na prywatnej posesji we wsi Kowala (12) o obwodzie pnia 440 cm. Godna ochrony pomnikowej jest aleja lipowa, pojedyncze drzewa w zabytkowym zespole dworsko-parkowym w Niezabitowie, a także lipa drobnolistna na „Ścieżce przyrodniczej Kleniewo” w pobliżu miejscowości Pomorze, jak również piękna lipa na posesji pana Włodzimierza Junga w Poniatowej.



10 

Lipa drobnolistna (450 cm obwodu) przy zabytkowym kościele w Piotrawinie.



11 

Lipa drobnolistna (340 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Karczmiskach.

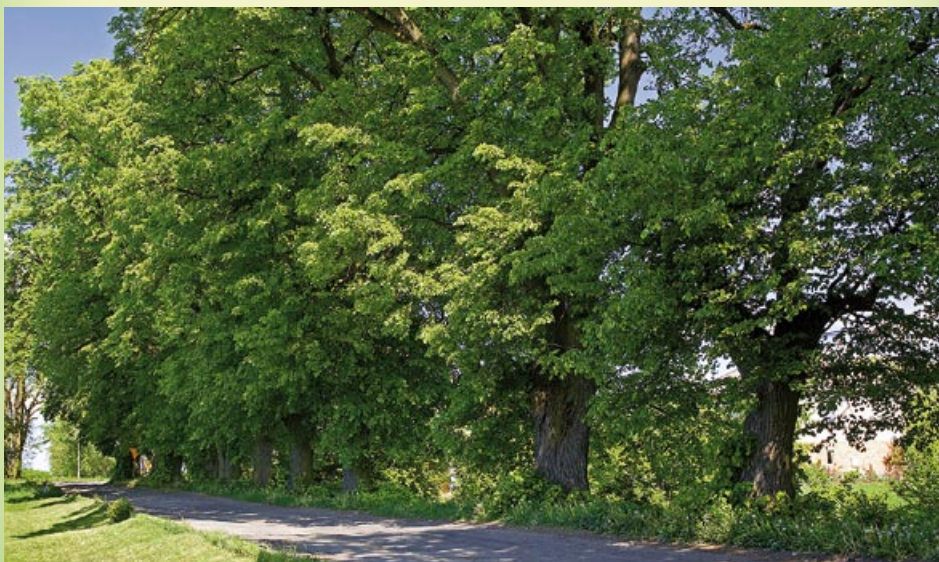


12 

Lipa drobnolistna (440 cm obwodu) w miejscowości Kowala.



Ciekawy okaz lipy drobnolistnej na posesji pana Włodzimierza Junga w Poniatowej.



Godna ochrony aleja lipowa w zespole dworsko-parkowym w Niezabitowie.

### Sosna pospolita (*Pinus silvestris* L)

Najpospolitsze nasze drzewo iglaste. Występuje prawie w całej Europie (za wyjątkiem zachodnich i południowych jej krańców), a także we wschodniej Syberii. Przeciętnie dorasta do 25-35 m wysokości i 1,5 m średnicy pnia, choć zdarzają się okazy bardziej dorodne. Korony samotnych sosen są rozłożyste, gęste, a same drzewa są stosunkowo niskie. Sosny rosnące w drzewostanie są gonne, wysokie, korony mają okrągłe lub stożkowate, wysoko osadzone. Kora starych drzew jest w dolnej części pnia gruba (do 10 cm), spękana tafelkowato, brunatnoszara na zewnątrz, ciemnowisniowa wewnątrz. W środkowej i górnej części pnia kora jest cienka, czerwonożółta, łuszcząca się płatami.

Najstarsze w powiecie pomnikowe okazy tego gatunku rosną w Woli Rudzkiej (13) na terenie leśnictwa Karczmiska obręb Niezdów (obwód pnia 400 cm) oraz w zabytkowym zespole dworsko-parkowym w Kluczkowicach (14) o obwodzie 290 cm.



13 

Sosna pospolita (400 cm obwodu) w Woli Rudzkiej na terenie leśnictwa Karczmiska.



14 

Sosna pospolita (290 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Kluczkowicach.

### Wiąz szypułkowy (*Ulmus laevis* PALL)

Jest środkowoeuropejskim drzewem liściastym. Na zachodzie Europy jest dość rzadki, na wschodzie sięga po Ural. Dorasta do 30 m wysokości i osiąga ponad 1 m średnicy pnia. Pień ma prosty z szeroką i stosunkowo długą koroną, dość luźną i zaokrągloną z wierzchu. Nasady pni są często charakterystycznie deskowato rozszerzone. Korę ma brązowoszara, początkowo dość gładką, potem łuszczącą się tafelkowato.

Niezwykły w kształcie pomnikowy okaz tego gatunku możemy podziwiać w Opolu Lubelskim (15) na rogu ulicy Szkolnej i Pomorskiej (dawniej Ciepeliówka Zagrody). Jego obwód wynosi 483 cm.



15



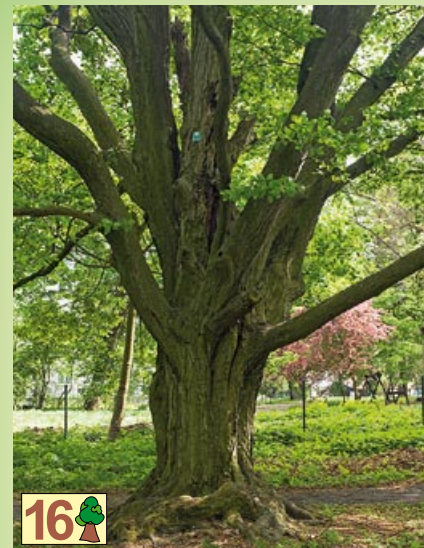
15

Wiąz szypułkowy (483 cm obwodu) w Opolu Lubelskim u zbiegu ulic: Szkolnej i Pomorskiej.

### Grab pospolity (*Carpinus betulus* L)

Zasięgiem swym obejmuje środkową Europę po Pireneje, południową Anglię i Skandynawię. Na wschodzie sięga po Dniestr. Jest drzewem liściastym o korze gładkiej, ciemnoszarej, później nieco spękanej. Dorasta do 25 m wysokości i 60 cm średnicy pnia. Jego pień w przekroju jest niesymetryczny, falisty, wskutek podłużnych wgłębień biegnących od nasady ku wierzchołkowi. Korona jest zwykle nieregularna, miotłasta, z gałęziami wzniesionymi ukośnie do góry.

Jedyny w powiecie opolskim chroniony okaz tego gatunku spotkamy na terenie zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Karczmiskach (16). Obwód jego pnia wynosi 300 cm. Równie okazały egzemplarz rośnie w zabytkowym drzewostanie na terenie zespołu dworsko-parkowego w Niezabitowie.



16

Grab pospolity (300 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Karczmiskach.



Okazały grab pospolity w zespole dworsko-parkowym w Niezabitowie.

### Kasztanowiec biały (*Aesculus hippocastanum* L)

Drzewo liściaste pochodzące z Półwyspu Bałkańskiego i Azji mniejszej, gdzie rośnie w górach w lasach liściastych. Jest jednym z pierwszych drzew obcego pochodzenia, które trafiły do Polski. Sadzony od dawna w parkach i alejach oraz przy drogach. Dorasta do 25 m wysokości i osiąga do 2 m średnicy pnia. Koronę ma szeroką, jajowatą, silnie rozbudowaną. Żyje do 200 lat.

Pomnik przyrody tego gatunku o obwodzie pnia 330 cm spotkamy na terenie zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Niezabitowie (17) - dziś w granicach miasta Opole Lubelskie. Godne ochrony prawnej, piękne szpalery tych drzew możemy podziwiać w zabytkowym zespole dworsko-parkowym w Niezabitowie oraz na placu przykościelnym w Wilkowie.



Godny ochrony szpaler kasztanowców koło kościoła w Wilkowie.



17 

Kasztanowiec biały (330 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Niezdowie.



Piękne kasztanowce w zespole dworsko-parkowym w Niezabitowie.

### Platan klonolistny (*Platanus acerifolia* WILLD.)

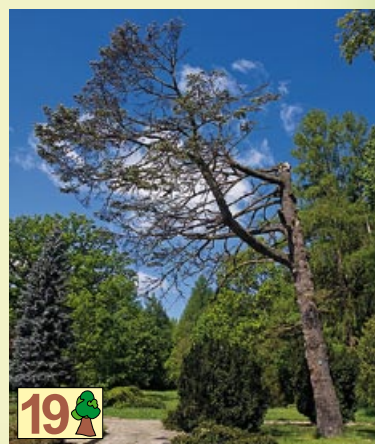
Piękne drzewo liściaste, dorastające do 35 m wysokości z szeroką rozłożystą koroną o charakterystycznej zielonkawej lub kremowoszarej korze, łuszczącej się cienkimi płatami (pień łaciaty). Jest mieszańcem 2 gatunków: platana zachodniego (Ameryka Północna) i wschodniego (południowa Europa i Azja). Wspaniałe drzewo parkowe spotykane często na zachodzie Europy, znacznie rzadziej w Polsce.

Jedyny chroniony w powiecie opolskim okaz tego gatunku rośnie w zabytkowym zespole dworsko-parkowym w Karczmiskach (18). Obwód jego pnia wynosi 350 cm.



18 

Platan klonolistny (330 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Karczmiskach.



19 

Jodła kalifornijska (195 cm obwodu) w zespole dworsko-parkowym w Kluczkowicach.

### Jodła kalifornijska (*Abies concolor* HOOPES)

Jest gatunkiem drzewa iglastego pochodzącym z Ameryki Północnej, gdzie dorasta nawet do 60 m wysokości i 1,8 m średnicy pnia. W Polsce jest cennym drzewem ozdobnym z długą, stożkowatą koroną i popielatoszarą, grubą, podłużnie spękaną korą. Posiada długie, sinozielone, niekiedy prawie srebrzyste igły.

Zamierający już niestety, chroniony okaz tego gatunku o obwodzie pnia ok. 2 m, można jeszcze zobaczyć na terenie zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Kluczkowicach (19).



Okazata dąglezja na terenie dawnego SKR w Łaziskach



Godny ochrony modrzew europejski w dawnym zespole dworsko-parkowym w Kamieniu.

Okazałe drzewa innych gatunków, zasługujące na ochronę w postaci pomników przyrody to:

- Grupa robinii akacjowych rosnących przy kaplicy w Polanówce,
- Kilka potężnych dąglezji w Łaziskach (teren dawnego SKR)
- Kilka modrzewi europejskich w Kamieniu (teren dawnego zespołu dworsko-parkowego).

Drzewa pomnikowe to niezwykle ważny element naszego dziedzictwa przyrodniczego i narodowej tożsamości. Dlatego należy je otaczać szacunkiem, należycie chronić, a gdy jest to niezbędne - także wykonywać zabiegi konserwatorskie. Oby pozostały piękne i dumne dla następnych pokoleń w stanie nie gorszym niż ten, w jakim otrzymaliśmy je od naszych przodków.

Wydano na zlecenie Powiatowej Biblioteki Publicznej w Opolu Lubelskim



Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie

zdjęcia: © Wiesław Lipiec, tekst: Wiesław Lipiec, Magdalena Mendak, koncepcja i redakcja: Elżbieta Żyskiewicz, Wiesław Lipiec, konsultacja: Jacek Rosły, Edward Szwed, grafika i skład: Maciej Lipiec

Wydawnictwo Lipiec 2009, ul. Jasna 5/6, 22-470 Zwierzyniec, tel/fax (084) 687 22 09, e-mail: ilipiephoto@pro.onet.pl, www.lipiephoto.pl



# Drzewa pomnikowe Powiatu Opolskiego



Starostwo Powiatowe  
w Opolu Lubelskim



Powiatowa Biblioteka  
Publiczna  
w Opolu Lubelskim



Wojewódzki Fundusz  
Ochrony Środowiska  
i Gospodarki Wodnej  
w Lublinie